

АБАЙТАНУ
ТАҢДАМАЛЫ ЕҢБЕКТЕР
VII том

Алматы
«Қазақ университеті»
2016

ӨОЖ 821.512.122.0

КБЖ 83.3(5Қаз)

А 13

*Баспаға өл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті филология,
өдебиеттану және өлем тілдері факультетінің Ғылыми кеңесі және
Редакциялық-баспа кеңесі шешімімен ұсынылған*

(№1 хаттама 6 қараша 2015 жыл)

*Өл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті жанындағы
Абай ғылыми-зерттеу институтында дайындалған*

ҒЫЛЫМИ-РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕС

Ж. Дәдебаев (төраға), Ө. Әбдиманұлы, З. Бисенғали, Т. Есембеков,

А. Жаксылықов, Қ. Мәдібаева, Ж. Молдабеков, З. Сейітжанов, Ө. Тарақ,

А. Темірболатова, Ж. Тілепов, Р. Тұрысбек, П. Бисенбаев (хатшылар тобының
жетекшісі), И. Әзімбаева (жауапты хатшы), Ө. Жапарова (хатшы)

Пікір жазған

филология ғылымдарының докторы, профессор **Ө. Тарақ**

Жалпы редакциясын басқарған

филология ғылымдарының докторы, профессор **Ж. Дәдебаев**

Құрастырып, түсініктерін жазғандар:

П. Бисенбаев, Е. Кәрібозов, Л. Мұсалы, Н. Нүрәділ

Жауапты редактор

филология ғылымдарының докторы, профессор **Ж. Тілепов**

А 13 Абайтану. Таңдамалы еңбектер. VII том. Ойлар мен толғаныстар
/ құраст., түсінік. жазғ.: П. Бисенбаев, Е. Кәрібозов, Л. Мұсалы,
Н. Нүрәділ; жауаптыред. З. Бисенғали; жалпыред. басқ. Ж. Дәдебаев.
– Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 307 б.

ISBN 978-601-04-1617-8 (ортақ)

ISBN 978-601-04-1681-9 (VII том)

Жетінші томда Абай (Ибраһим) Құнанбайұлының шығармашылық мұрасы туралы
тәуелсіздік жылдары жарық көрген таңдамалы еңбектер топтастырылған. Оларда Абайдың
шығармашылық тұлғасы мен әдеби мұрасының, даналық ойлары мен суреткерлік өнерінің
тарихи мәні мен бүгінгі күн үшін маңызы көрсетілген. Кітап абайтанушыларға, магист-
ранттар мен докторанттарға, Абай әлемін терең тануға талаптанған көпшілікке арналған.

Том 3979/ГФ4 – «Абай Құнанбаевтың шығармашылық мұрасын пәнаралық зерттеу»
бағдарламасы аясында дайындалып, жарық көріп отыр.

ӨОЖ 821.512.122.0

КБЖ 83.3(5Қаз)

ISBN 978-601-04-1617-8 (ортақ)
ISBN 978-601-04-1681-9 (VII том)

© Өл-Фараби атындағы ҚазҰУ жанындағы
Абай ғылыми-зерттеу институты, 2016

АБАЙ ЖӘНЕ ӘЛ-ФАРАБИ

Абай қазақ халқының күйреген саяси жүйесі мен жаңа саяси жүйесі арасына алтын көпір болып қаланды. Көшпелі руханиятын отырықшы руханиятпен сәтті жалғастырды. Шығыстық қымбат қазынасын батыстық өркениетпен ұштастырды. Исламдық таза-лықты кертартпа ұғымдардан аршып алды. Өз тарихының тереңдегі тамырларынан, жаһандық ислам дүниетанымынан сусындап, қазақ халқының жарқын келешегіне, ой-санасының оянуына жанған шамшырақ болды. Терең ойларымен қазақ халқының тарихи санасының, рухани қазынасының әлемдік деңгейге көтерілуіне мүмкіндік туғызды. Алаш қайраткерлерінің рухани бұлағы бола білді. Бір өзі ұлттық саяси элита, ұлттық буржуазиялық элита, ұлттық зиялы элита рөлін атқарды. Оның ең жарқын айғағы Абайдың өмір жолы, сөздік қоры әлі де болса қазақ халқын алға жетелейтінінде. Сондықтан не нәрсе Абайды жылатты? Не нәрсе Абайдың жанын от болып күйдірді? Содан қазақ аулақ болса, Алланың берген нығметіне шүкіршілік жасағаны болар еді. Өткен тарихымызды жырлап, жылап өткен Абайдың да о дүниеде рухы шаттанар еді. Абай «жалпы халық арасында рет білген кісілердің жоқтығынан ел жүдеп-жадап, кім болса соның аузына қарап, жөнін біле алмай аңырайып» [1, 24] жүрген кезеңде тарих сахнасында пайда болды. Оның саналық сәулесі отаршыл саяси күштерді қазақтың сана қуатымен санасуға мәжбүр етті. Қазақ хандығы құрдымға кеткен шақта жаңа саяси жүйенің идеясына бастама болды. Өйткені бір халықтың бір тұлғасы құтқа айналса, атырабындағыларға сәулесін шашып, оларға нәр бере алатын қуатқа ие бола алады. Алла сүйген халқына рухани сәулесінен үлес беру үшін рухани қуаты мол жандардың дүниеге келуіне жағдай жасайды. Содан болар, шоғырлы жұлдыздар – Ахмет Байтұрсынұлы, Шәкәрім Құдайбердіұлы, Әлихан Бөкейхан, Міржақып Дулат, Халел Дос-

мұхаммед, Мағжан Жұмабай, Тұрар Рысқұл сынды көрнекті қайраткерлер қазақ даласының саяси-рухани сардарлары болды. Олар Абайдай алып бәйтеректің тамырынан нәр алып, қанат жайған бұтақтары мен жапырақтарына айналды. Абайдың рухани бұлағынан сусындады.

Абайдың тарихи кезеңнің екі ұшты саяси дәуірінде өмір сүргені әл-Фараби бабасының тағдырымен ұқсас. Себебі әл-Фараби түркілердің исламиятты енді-енді мойындап, жаңа саяси жүйеге ауысып жатқанда өмір сүрді, әлем кеңістігінде жаңа ой жүйесінің қалыптасуына негіз қалады.

Абай шығыстық һәм батыстық дүниетаным бұлақтарынан нәр алып, Әбу Насыр әл-Фарабидің (870-940) білім мен ғылым мектебін қайталады. Абайдың шығысы әл-Фарабидің мектебі болды. Ол сол рухани кеңістіктен нәр алды. Бұл жөнінде профессор Мекемтас Мырзахметұлы «Әбу Насыр әл-Фараби мен Абай пікіріндегі кейбір сабақтастықтардың болмысына назар аударып, пікір сарабына салғанда, алдымен, әрине, қазақ жерінің ұлы екі ойшылының көзқарастары мен танымындағы ұқсас жақтары бөлекше сөз етілмек. Абай шығармаларындағы ой желісінің нәр алар рухани көздерін өзі сілтеп отырған тура және жанама деректермен салыстыра отырып аша алсақ қана, көздеген мақсатқа біршама жақындай түспекпіз. Бұл іспеттес жанама деректер көзінің біріне ұлы ғұлама әл-Фараби мен Абай мұраларындағы ой желісінде орын алған пікір сабақтастығын да жатқызар едік» [2, 93], – деп жазды.

Абай өлеңінің мынадай бір шумағын оқығанда, онда кейбір қателер бардай болып көрінеді:

Ақылға сыймас ол Алла,
Тағрипқа тілім қысқа аһ!
Барлығына шүбәсіз,
Неге мәужүт ол күә [3, 98-99].

Сонымен қатар Абай және әл-Фараби арасында ой сабақтастығы бар ма екен деген пікірге келдік. Өйткені кітапта

«неге мәужүт ол куә» деп берілген. Меніңше, «куә» сөзі дұрыс емес. Шындығында, «куа» болу керек. Сондықтан шумақтағы «куә» сөзін «куа» сөзімен алмастырсақ, Абайдың шумағындағы белгісіз ұғым түсінікті философиялық оймен сабақтасады. Сөйтіп, мәтіннің көшірмедегі қателігі дұрысталып, қалпына келеді:

Ақылға сыймас ол Алла,
Тағрипқа тілім қысқа ah!
Барлығына шүбәсіз,
Неге мәужүт ол куа.

Абайдың «Мен бір жұмбақ адаммын, оны да ойла» деуінің астарында жатқан ой, меніңше, өте маңызды, өзекті. Ақын ислам философиясын терең білді, бірақ сол кезеңнің құбылмалы саяси-қоғамдық, мәдени-әлеуметтік ахуалына орай исламдық дүниетанымын әрі қарай кеңінен таратып айтуға ыңғайы болмағандығын сезді. Сондықтан ислам ілімінің негізгі ой-өрісінің терминдерін, жалпы ислами дүниетанымын сипаттап айтуды қанағат тұтты. Өрісін келешек ұрпаққа аманат етті. Сөйтіп, қазақ ғылымында қазақтың дүниетанымының, діни-ислами болмысының зерттелуі замана талабына сай өміршең екенін «жұмбақтап» айтты. Демек, бұл да болса Абай жұмбағының бір қыры еді. Өйткені Абайдың ұғымында Алланы ақылмен ұға алмаймыз. Сондықтан да Алланы тілге алып түсіндіру мүмкін емес-ті. Кейінгі өлең жолында «барлығына шүбәсіз, неге мәужүт ол куа» дейді. Демек, ақыл Алланың адамзатқа сыйлаған тартуы бола тұра, Алланы толық ұға білмесе де, оның болғаны, атқара алатұғын кейбір міндеттері бар екенін аңғартады. Мұны не дейміз? Ол не? Ол – ақылдың пайымдағыш, ұға алатұғын қуаты. Әлемнің аясын түсінуіміз үшін ақыл күшінің шеңберін тануға тиіспіз деп үндейді Абай. Ақылдың қуаттылығы оның қай сатыда тұрғандығында екендігін Абай «Неге мәужүт ол куа?» деп ымдайды. Бұл жолдағы кілт «куа» сөзін қолымызға беріп отыр. «Куа» – қуат сөзінің көпше түрі. Яғни қуаттар, күштер. Абайдың өлең жолын қарапайым тілмен айтар болсақ, мынадай

болады: «Неге ол күштер бар?» «Қандай міндетті атқаруға мұршасы бар?»

Абайдың мұндағы «қуа» сөзі философиялық термин ретінде әл-Фараби пәлсапасында бар. Міне, осыдан барып, абайтанушы әйгілі ғалым Мекемтас Мырзахметұлының: «әл-Фараби мен Абай шығармаларындағы пікір сабақтастығын, ақын шығармашылығы нәр тартқан рухани көздерінің түп-төркіндерін іздегенде, біздіңше, алдымен, екі ұлы ойшыл айтатын «жан қуаты» немесе Абайдың өз сөзімен атасақ, оның «өзін танымақтық» жөніндегі көзқарасына айрықша назар аудару қажет болады» [2, 93], – деп жазған пайымдауына тоқтау керек. Өйткені «жан қуаты» – ауқымы кең, адам жанының күрделі болмысына жауап бере алатын күш. Бір сөзбен айтқанда, ақылдың адам жанын ұғынарда құбылып кететіні бар. Меніңше, Абай Алланы өз биігінде ұға алмайтын ақылдың өзі жәй күш емес екендігін айтпақ болды. Өйтпесе, ақыл адамның соншама құбылмалы күрделі «жан дүниесін» қалайша ұқпақ? Міне, бұл «күшті» түсінуге жалпы ақыл сөзі жеткілікті болмағандықтан, оның перде сыртында жасырын тұрған ауқымды бағытқа тарай алатұғын «қуа» сөзін өлең жолына өзек етеді. Поэзия дәстүріндегі шумақтың соңғы жолы, ақынның ой қорытудағы «соңғы соққысы» іспеттенеді. Абай төрттік шумағының бірінші жолында: «Ақылға сыймас ол Алла», – деп, өлеңде нені мақсат тұтқанын көрсете білген. Әрине, Абай адам Алланы ақылына сыйдыра алмайды дегенді меңзейді. Сонымен қатар Абай соңғы соққысын соңғы өлең жолында түйіндеді. Онда «қуа» сөзімен адам бойындағы сан-алуан күштерге назар аударуға жетелейді. Өйткені қуаның ауқымы ақылдан кеңірек. Анығырақ айтқанда, ақыл қуаның бір тармағы болып саналады. Бұның бәрін Әбу Насыр әл-Фараби философиясынан таба аламыз.

Араб ғалымы Іәна-әл-Фахури, Хәлел-әл-Жәр «Философия тарихы Ислам әлемінде» атты еңбегінде әл-Фарабидің «қуа» сөзінің философиялық категориясын түсіндірген. Әл-Фараби әуелі нәпсіні бақилық және фанилық тұрғыдан үш топқа бөледі. «Бірінші тобы – бақытты таныған әрі оған жетуді

мақсат етіп күрескен жандар. Бұл топ – мәңгілік бақытқа бөленгендер. Екінші тобы – бақытты таныған, бірақ одан қашқақтап жүргендер. Бұлар – мәңгілік жауыздыққа оранғандар. Үшінші тобы – бақытты тани алмағандар. Олар – сусындай алатын ақыл мәртебесіне жете алмағандар. Бұлар – әлі де болса материалға (тән) мұқтаж жандар. Бұлар тәннің жойылуымен біржолата жойылып кететіндер. Осыдан кейін адамзаттың нәпсісін әл-Фараби толық сипаттайды: «Хайуандық нәпсісі ағзаның арқасында өз міндеттерін атқарады. Бірақ адамда одан да басқа ақыл деп аталатын қуат бар. Ақыл өз міндетін орындауға ағзаға тәуелді емес. Нәпсі қуаты тамақтану, тәрбиелену, туу бағытында өздеріне көмекші қызметшілері бар. Ақыл қуаты заһирлық сезімдер мен жасырын сезімдерден тұрады. Мәселен, қиялдау, уайымдау, есте сақтау, ойлау қуаттары, шахуат пен қаһарлану қуаттары ағзаға қозғау бола алса, кейбір қуаттар түрткі бола алатын қуатқа ие емес. Бұл қуаттардың жұмыс істеу мүмкіндігі тек қана құрал арқылы іске асатын болғандықтан, нәпсі қуатының қатарында – тәжірибелік ақыл болып есептеледі. Сондықтан нәпсінің кейбір қуаты қозғаушы қуат болса, кейбірі ұғымтал қуатқа жатады.

А) Қозғаушы қуат екі топқа бөлінеді: 1 – өну қуаты. Бұл қуат өсімдік, жануар, адам арасында ортақ қуат болып табылады. Оның көздеген мақсаты тірі жанды қорғау және одан әрі өсіп-өнуін қамтамасыз ету. Сондықтан тағамдану, тәрбиелену, өну қуаттары осы топқа жатады. 2 – шабыт қуаты. Бұндағы қуат адамның бір нәрсеге ынтық болуға немесе бір нәрседен аулақ болуға, сүйеге немесе жиіркенуге, таңдауға немесе бір нәрседен бас тартуға түрткі болады. Махаббат пен кек, достық пен жауластық, үрей мен тыныштық, ыза мен ризалық, шахуат пен жанашырлық тағы басқа нәпсіден туындайтын қуат көзі болып табылады. «Талап осы қуаттан нәр алады. Өйткені талаптану қалау мен шабыт арқылы ұғынылады. Бір нәрсеге ұмтылу не одан бас тарту кейде сезім арқылы, кейде қиялдау арқылы, кейде сананың қуаты арқылы жүзеге асып жатса, қалау мен шабыт оның негізгі себептері болғандығынан», – дейді.

Б) Ұғымтал қуат – үш қабатта қарастырылады. Бірінші – сезімтал қуат. Ол бес сезім мүшесінен тұрады. Бірақ ішкі сезімнің ұға алатындарын хауастың (сезімтал қуат) ұға алуға шамасы жетпейді. Өйткені: «ішкі дүниені сезе алу нәпсінің міндеті, ал сезімтал қуат (хауас) тек сыртқы құбылыстарды сезеді», – дейді әл-Фараби. Екінші – қиялдау қуаты. Бұл қуат пайда болған сезімдер ғайып болып кеткеннен кейін олардың бейнесін сақтайды. Кейбірін басқа да бейнелермен араластырады. Сондай-ақ, кейбір бейнені басқалардан бөліп алады. Ұйқыда не өңінде араластыру не бөлу үдерістері осы қуат арқылы іске асады. Кейбір жаңа бейне шындыққа жанасып жатса, кейбірі жалған болып шығады. Сонымен қатар пайдалы-зиянды ләззат пен азапқа бөлейтін ұғымдар осы қуаттың болуынан сезіледі. Бірақ ахлақтың жақсы не жаман екенін ажырата алмайды.

Қиялдау қуаты жануарларда күмән қуаты іспеттес. Онда сезім мүшесінде сезімдер ұғынықты сатыға көтеріле қоймаса да жануарлар өзіне тиісті іс-әрекетті түсініп, оған қарсы шара қолданады. Мәселен, қой қасқырдың қастығын осы қуат арқылы түсініп, одан қашады. Осы күмән қуаты адамға тән «ойлану қуаты» деңгейінде көрініс табады. Сондықтан қиялдағы бейнелер бір-бірімен араласып, олардың тәні – жануар, басы – адам мақұлықта бейнеленеді [4, 122-128]. Үшінші – сөйлеу-баяндау қуаты. Бұл қуат арқылы ақылға тән ұғымдар пайда болады. Осы қуат арқылы көрік пен көріксіздік, жақсы мен жамандықтың ара-жігі айқындалады. Осы қуат арқылы өнер, ғылымға қол жеткізе аламыз. әл-Фараби Аристотельден кейін сөйлеу қуатында екі түрлі қуат бар екенін анықтады. Бірі – теориялық қуат. Бұл қуат арқылы адам «тануға» қол жеткізеді, екіншісі – тәжірибелік қуат – онда адам түрлі техникалық, бұйымдық материалдарды өңдеу шеберліктеріне қол жеткізе алады» [5: 425, 426, 427] Меніңше, «қуа» сөзінің түйіні ислам философиясының, оның ішінде Әл-Фарабидің дүниетанымымен ұштасып жатыр. Абайтанушы ғалым Мекемтас Мырзахметұлының: «Адамзат тарихында ғылыми ойдың үздіксіз даму барысында «өзін танымақтық» немесе «жан

қуаты» туралы ойлардың қалыптасу жолдарын танып, білу күрделі проблемаға айналып, о бастан-ақ қарама-қарсы көз-қарастар өріс алды. Адамның «өзін танымақтық» жөніндегі ілімнің бастапқы қадамы көне дүние философтарынан басталса да, оны өз заманында ғылыми жүйеге түсіріп, қалыптастырған әл-Фараби еңбегі ерекше көзге түседі. Соңыра бұл жолды ғылым саңлақтары Ибн Сина, Ибн-Бажа, Ә. Науаи, Ғуламаһи Дауани, Жүсіп Қарабағилар жалғастырған. Адамның «өзін танымақтығы» жөніндегі Абай шығармаларындағы мол таратылған пікірлердің түп-төркіні осы ғалымдар еңбегіндегі ойға барып ұштасады» [2, 93], – деп жазғаны да Абай ойының түйінін әл-Фараби сынды ұлы ойшылдардың ойымен ұштасып жатқандығында екенін айқындай түседі.

Әдебиеттер

1. «Қазақ» газеті жинағы / Бас редактор Ә. Нысанбаев. – Алматы, 1998.
2. Мекемтас Мырзахметұлы. Абайдың адамгершілік мұраттары. – Алматы, 1993.
3. Абай Құнанбайұлы шығармалары. 2-том. – Алматы, 2004.
4. Ислам Жеменей. Абай шығармасындағы ислами терминдер хақында // Абай мұрасы – тілдік өрістің негізі. – Алматы, 2005.
5. Һәна Әл-Фахуриел-Әл-Жәр. Философия тарихы – ислам әлемінде // Заман. уақыты керек

ТҮСІНІКТЕР

1. Қойгелдиев М. Абай тұлғасы мен мұрасының қазақ тарихындағы орны. Бұрын баспасөзде жарияланған. Қазақтың бас ақыны: халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары / құраст. С. Қорабай. – Алматы: Дәуір, 2004. – 10-16-беттер.
2. Медетбеков Т. Менің Абайым! Бұрын баспасөзде жарияланған. Сөз-стан (Жас қаламгерлер кітапханасы). – Алматы: Жалын, 1986.
3. Жұртбай Т. Қаракөк. Бұрын баспасөзде жарияланған. Жұртбай Тұрсын. Құнанбай: тарихи және әдеби тұлға. – Алматы: Алаш, 2004. – 20-60-беттер.
4. Негимов С. «Қайғы шығар ілімнен...» Бұрын баспасөзде жарияланған. Абай институтының хабаршысы. – 2012. – №3 (15). – 57-64-беттер.
5. Шәріп А. Абайдың «жазуы мен айтуы»: жаңа ментальдік жолында. Бұрын баспасөзде жарияланған. Абай институтының хабаршысы. – 2012. – №3 (15). – 57-64-беттер.
6. Жеменей И. Абай және әл-Фараби. Бұрын баспасөзде жарияланған. Абай институтының хабаршысы. – 2012. – №3 (15). – 65-75-беттер.
7. Ісімақова А. Абай мұрасы – бүгінгі рухани қажеттілік. Бұрын баспасөзде жарияланған. Абай және қазіргі қазақ әдебиеті: республикалық ғылыми-теориялық конференцияның материалдары. – Алматы, – 2007. – 15-28-беттер.
8. Қамзин К. «Семипалатинские областные ведомости» газеті Абай айналасы туралы. Бұрын баспасөзде жарияланған. Абай институтының вебсайты.
9. Тайшыбай З. Ескендір әңгімесі. Бұрын баспасөзде жарияланған. Тайшыбай Зарқын. Абайтану арнасында (1889-1916). – Петропавл, 2009. – 182-203-беттер.
10. Айтқазин Т. Абай философиясындағы адам мұраты. Бұрын баспасөзде жарияланған. Абайдың дүниетанымы мен философиясы. – Алматы: Ғылым, 1995. – 155-167-беттер.
11. Ысқақұлы Д. Аудармадағы Абай дәстүрі. Бұрын баспасөзде жарияланған. Абай институтының вебсайты.
12. Қоңыратбаев Т. Абай Құнанбайұлы. Бұрын баспасөзде жарияланған. Әлемдік өнертану. III том. Музыка өнері. Тынысбек Қоңыратбай. 306-310-беттер.
13. Борбасов С. Абай тағылымы // Ақиқат. – 1995. – №1. – 61-64-беттер; Ақиқат. – 1995. – №2. – 61-63-беттер.
14. Шапай Т. Тыныштық метафорасы. Бұрын баспасөз бетінде жарияланған: Шапай Т. Шын жүрек – бір жүрек: Эссе. Әдеби сын. Зерттеу. – Алматы: Жазушы, 1999. – 69-81-беттер.

15. Кемелбаева А. Гете мен Абай // Жұлдыз. – 2011. – №1; Жұлдыз. – 2011. – №2.
16. Ахметбекова А. Ыасауи мен Абайдың поэтикалық дәстүрі. Бұрын баспасөзде жарияланған. Юбилейный альманах Института развития Казахстана. 150-летию Абая. – Алматы: Институт развития Казахстана, 1995. – 43-49-беттер.
17. Палтөре Ы. Абай шығармаларындағы Алланың көркем есімдерінің кейбіріне лексика-семантикалық талдау. Бұрын баспасөзде жарияланған. Абай институтының хабаршысы. – 2012. – №4 (16). – 77-81-беттер.
18. Сейітова А. Абай мен Сағди поэзиясындағы ұқсас ой сарындары. Бұрын баспасөзде жарияланған. Абай институтының хабаршысы. – 2012. – №4 (16). – 64-69-беттер.
19. Рахимов Қ. Абайдың даналық философия ғылымы деңгейіндегі көрінісі. Бұрын баспасөзде жарияланған. Юбилейный альманах Института развития Казахстана. 150-летию Абая. – Алматы: Институт развития Казахстана, 1995. – 50-62-беттер.
20. Раев Қ. Абай шығармашылығындағы рухани құндылықтардың мәні. Бұрын баспасөзде жарияланған. Абай және қазіргі қазақ әдебиеті: республикалық ғылыми-теориялық конференцияның материалдары. – Алматы, 2007. – 100-104-беттер.

МАЗМҰНЫ

Қойгелдиев М. Абай тұлғасы мен мұрасының қазақ тарихындағы орны	3
Медетбеков Т. Менің Абайым!	12
Жұртбай Т. Қаракөк	26
Негимов С. «Қайғы шығар ілімнен...»	68
Шәріп А. Абайдың «жазуы» мен айтуы»: жаңа ментальдік жолында	76
Жеменей И. Абай және әл-Фараби	84
Ісімақова А. Абай мұрасы – бүгінгі рухани қажеттілік	91
Қамзин К. «Семипалатинские областные ведомости» газеті Абай айналасы туралы	106
Тайшыбай З. Ескендір әңгімесі	124
Айтқазин Т. Абай философиясындағы адам туралы	145
Ысқақұлы Д. Аудармадағы Абай дәстүрі	158
Қоңыратбаев Т. Абай Құнанбайұлы	198
Борбасов С. Абай тағылымы	203
Шапай Т. Тыныштық метафорасы	219
Кемелбаева А. Гете мен Абай	234
Ахметбекова А. Йасауи мен Абайдың поэтикалық дәстүрі	251
Палтөре Ы. Абай шығармаларындағы Алланың көркем есімдерінің кейбіріне лексика-семантикалық талдау	258
Сейітова А. Абай мен Сағди поэзиясындағы ұқсас ой-сарындары	270
Рахимов Қ. Абайдың даналық философия ғылымы деңгейіндегі көрінісі	284
Раев Қ. Абай шығармашылығындағы рухани құндылықтардың мәні	298
Түсініктер	304

Оқу басылымы

АБАЙТАНУ
ТАҢДАМАЛЫ ЕҢБЕКТЕР
VII том
Ойлар мен толғаныстар

Құрастырып, түсініктерін жазғандар:
П. Бисенбаев, Е. Кәрібозов, Л. Мұсалы, Н. Нұрәділ

Редакторы *К. Мухадиева*
Компьютерде беттеген *Ұ. Әбдіқайымова*
Мұқабасын безендірген *Қ. Өмірбекова*

ИБ№9141

Басуға 26.01.16 жылы қол қойылды. Пішімі 60x84 1/16.
Көлемі 19,2 б.т. Офсетті қағаз. Сандық басылыс. Тапсырыс №4356.
Таралымы 50 дана. Бағасы келісімді.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» баспа үйі.
050040, Алматы қаласы, Әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспа үйі баспаханасында басылды.